فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت

دوره دوم ، شماره ۲۵– شماره پیاپی ۴۳- زمستان ۱۳۸۹ و بهار ۱۳۹۰

مقاله شماره۴ – صفحات ۳۵ تا ۶۸

رابطه بازی نمایشی با رشد پیش دبستانی

دکترعبدالحمیدرضوی[۱]

مرضیه پرنیان[۲]

هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نوآموزان پیش دبستانی شهر جهرم بود . در این پژوهش دو کلاس دخترانه به تعداد ۳۸ نفر به صورت در دسترس از یک مرکز انتخاب شدند. نوآموزان به دو دسته گروه گواه و آزمایش تقسیم شدند . گروه آزمایش به دو دسته آزمایش انجام (اجرای) بازی نمایشی و تماشای بازی نمایشی تقسیم شدند و از طرح پیش آزمون , پس آزمون همراه با گروه گواه استفاده شد . بازی نمایشی با متون متفاوت در ۲۰ جلسه ی ۱۵ دقیقه ای برای گروه آزمایش اجرا شد , ولی گروه گواه از این نوآموزش بهره مند نبودند . برای سنجش رشداخلاقی نوآموزان,ازآزمون داستانی رشداخلاقی کلبرگ استفاده شد . تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان داد که انجام بازی نمایشی , تأثیر معناداری بر رشد اخلاقی نوآموزان گروه آزمایش (اجرا) نداشت ($P>0/05$) و تماشای بازی نمایشی تأثیر معناداری بر رشد اخلاقی نوآموزان گروه آزمایش (تماشا) نداشت ($P>0/05$) . انجام بازی نمایشی و تماشای آن نیز تأثیر متفاوتی بر رشد اخلاقی نوآموزان ندارد یعنی تأثیر متفاوتی بین اجرای بازی نمایشی و تماشای بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نوآموزان پیش دبستانی وجود ندارد .

کلید واژه ها : بازی نمایشی , رشد اخلاقی , نوآموز , پیش دبستانی .

---

[۱] - پژوهشگر پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش Abdolhamid.razavi@gmail.com

[۲] – کارشناس ارشدپیش دبستانی دانشگاه آزاد ارسنجان

مقدمه

هدف نهایی تمام تلاش ها آموزشی و تربیتی در جهت پرورش انسان هایی با فضائل اخلاقی همچون راست گوئی , درست گوئی , مناعت طبع , عزت و سربلندی , عدالت , عدالت خواهی , خویشتن داری و مدارا , آگاهی از حق خود , تجاوز نکردن به حقوق دیگران , عشق به آزادی و آزادگی , احترام به قانون , داشتن وجدان کار و ... است (کریمی , ۱۳۷۸ : ۱۵) . رشد اخلاقی در کودکان روند تحولی دارد که از سال های پیش از مدرسه شروع شده و تا دوران بلوغ ادامه پیدا می کند در این مراحل کودک اگر در محیطی اخلاقی تربیت شود , امکان ترقی و حرکت به سوی تکامل اخلاقی را داراست (قراچه داغی, ۱۳۸۵: ۱۴) . به نظر برخی , کودکان به علت اینکه از درک مفاهیم عمیق انتزاعی عاجزند و از معلوماتی اندک بهره مند هستند , علاقه زیادی به استقبال از روش های مستقیم آموزشی از خود نشان نمی دهند (برومند , ۱۳۸۲ : ۲۵).از سوی دیگر بهترین و مؤثر ترین راه آموزش کودکان این است که با آنها به زبان خود و به میزان رشد ذهنی شان آموزش داده شود به عبارتی بازی زبان کودک است (دادستان, ۱۳۶۸ : ۶۰). اگر نحوه آموزش و ارائه مطالب به کودکان به شیوه های متعدد و به شیوه ای که کودک نسبت به درک و فهم خود , اصولی را که می خواهد بیاموزد صورت گیرد مفیدتر است . بازی در عین اینکه وسیله سرگرمی است جنبه آموزندگی و سازندگی نیز دارد , کودکان در خلال بازی ها به ویژه بازی های آموزشی به مفاهیم ذهنی و تربیتی جدیدی دسترسی پیدا می کنند و مهارت های بیشتر و بهتری را کسب می نمایند . به همین دلیل برخی معتقدند که مطالب درسی , تربیتی , اجتماعی و اخلاقی را بهتر است فقط همراه با بازی به کودک آموخت.

بازی نمایشی[۱] یا نقش بازی کردن یکی از انواع بازی های اجتماعی و فعالیتی است که توسط کودک یا گروهی از کودکان انجام می شود .کودک در بازی نمایشی تجارب خود را به صورت نمایش در می آورد و در اجرای آن خود را با نقش های اشخاص داستان یکی می سازد (مهجور , ۱۳۷۶ : ۲۰). کودک به وسیله بازی نمایشی می تواند مفاهیم ذهنی را به تصور بکشد و آن را با واقعیت های زندگی همراه سازد . در این بازی کودک نخست بازی می کند و سپس نمایش و اگر جنبه نمایشی را از بازی کودک بگیریم کودک همچنان به بازی خود ادامه می دهد (کیانیان , ۱۳۷۰: ۱۶۹) به افرادی که در بازی شرکت نمی کنند و فعالیت دیگر کودکان را تماشا می کنند , تماشاچی می گویند (باقرزاده طوسی , ۱۳۷۹: ۱۰۸) . ارسطو معتقد است که وقتی تماشاگری به تماشای بازی نمایشی می نشیند , خود را به جای قهرمان نمایش می گذارد و دقیقاً حالات و احساسات بازیگر به او منتقل می شود (یثربی ,۱۳۸۳ : ۷۶) .

اما سؤال اساسی ا ین است که آیا کودکان باید درک اخلاقی را بیاموزند یا ذاتاً آماده اند تا در برابر درست و

---

۱ . – Dramatic Play

نادرست حساس باشند یعنی ذاتاً اخلاقی اند ؟ در اواخر قرن نوزدهم جیمزسالی نوشت که کودک «ذاتاً به آنچه مرسوم است احترام می گذارد و از قواعد زندگی پیروی می کند» (یاسایی ۲۸۱: ۱۳۸۰). شواهد حاکی از آن است که در کودکان تواناییهای ذهنی زیادی ایجاد می شود که سبب می شود آمادگی جذب اصول اخلاقی جامعه خود را پیدا کنند (حاجی ده آبادی , ۳۷۸ : ۱۹) . از آنجا که شناخت آدمی و شکل گیری ساخت های عقلانی و فرآیندهای عاطفی و اخلاقی او به زمینه های مستعد و محیط و فرهنگ جامعه بستگی دارد , لذا می توان ارزش های اخلاقی را آموزش داد)کریمی , ۱۵۸:۱۳۷۸(.در حالی که از آثار فروید چنین بر می آید که کودک چون اصول اخلاقی را تا سنین ۵-۶ سالگی کسب می کند , آموزش رسمی اخلاق چندان تأثیری در اخلاقی کردن کودک نخواهد داشت)کریمی , ۷۰ :۱۳۷۰(. ولی به اعتقاد پیاژه اخلاق درست مانند هوش , بازی و زبان در خلال مراحل متوالی و به صورتی نظام وار تحول می یابد . هر مرحله متوالی منجر به مرحله بالاتری از آگاهی اخلاقی می شود)دادستان , ۱۳۶۸ : ۹۸(.اغلب کودکان به هنجار در دوره پیش دبستانی و اوایل دبستان از نظر تحول دستگاه شناختی در دوره پیش عملیاتی و عملیات منطقی عینی پیاژه قرار دارند و از نظر تحول اخلاقی در مرحله »دیگر پیروی« [۱] در نظام پیاژه و در مرحله پیش قراردادی در نظام گلبرگ هستند)قراچه داغی, ۱۳۸۴ : ۳۰(. به همین دلیل است که تناسب آموزشهای اخلاقی با ویژگی های سنی کودکان از سوی برخی مورد تأکید قرار گرفته است مثلاً کریمی)۱۳۷۰(در این مورد می نویسد : آموزش مفاهیم اخلاقی باید متناسب با قابلیت ها و ظرفیت های شناختی و سطح استدلال قضاوت اخلاقی کودکان باشد و هرگونه پیش رسی و دیررسی در آموزش منجر به آسیب های اخلاقی می شود) کریمی , ۱۳۷۰ : ۵(. بنابراین از آنجا که کودکان در سنین پایین تر در فرآیند تقلید و الگو برداری از توانایی بیشتری برخوردارند بجاست که برای ارائه مفاهیم و قواعد اخلاقی از نمونه ها و سرمشق های اخلاقی که به صورت قصه های تخیلی , تاریخی و دینی است , به نوعی که کانون رغبت و توجه کودک را برانگیزد , استفاده گردد چنانچه کریمی)۱۳۷۸(می گوید ترتیب دادن بازی های متنوع و تؤام با اهداف غیر مستقیم اخلاقی که از جانب خود کودکان به اجرا در آید , نقش مؤثری در درونی کردن ارزش های اخلاقی دارد)کریمی , ۱۳۷۸ : ۱۶۳(. وا ین همان چیزی است که پیاژه می گوید بازی کردن بهترین روش آموزش اخلاقی به کودکان است")دادستان, ۱۳۶۸ : ۱۵(. در بازی کودک نقش های مختلف را بر عهده می گیرد همانند سازی می کند و در عین حال بازی او را قادر می سازد که رضایت بخش ترین رابطه ها را با دیگران برقرار سازد .

---

[۱] - Heretenomy

از بین بازی های پرجنب و جوش , اکتشافی ۱ , تقلیدی۲ , ساختنی (بازی سازنده)۳ , با قاعده۴ , خیالی ۵ , نمایشی و تماشاچی ۶ می توان گفت احتمالا فایده بازی نمایشی در سه حیطه عاطفی , ذهنی و اجتماعی (ملو ۱۹۹۴۷) قابل توجه است (سینگر۸ ۱۹۹۵). این گونه بازی ها تفکر از نوع «چی می شد اگه ...» را تحریک می کند که پایه های اساسی استدلال فرضی و حل مسئله را شکل می دهند (اکبرپور, ۱۳۸۲ :۲) . افزون بر این نظر می رسد که پرداختن گسترده به بازی نمایشی , حافظه , رشد زبان و توانایی شناختی در کودکان را بهبود می بخشد (روبین , فاین۹ , وندنبرگ۱۰ ۱۹۸۳)(شیفانتیا و اسمیلانکی۱۱, ۱۹۹۰ : ۲۲). در تأیید بحث های خود از سودمندی بازی نمایشی , بیان کردند که شش عنصر ایفای نقش تقلیدی , واقعی پنداشتن اسباب بازی ها , باور کلامی با توجه به اعمال و موقعیت ها , پافشاری در ایفای نقش , تعامل و ارتباط کلامی در بازی نمایشی باید وجود داشته باشد. همچنین در بازی نمایشی می توان با معرفی یک داستان که تصور را تحریک می کند فرصت هایی را برای بازی فراهم نمود (خادمی , ۱۳۸۵ : ۵۸).بازی های کودکان را از نظر سطح پیچیدگی اجتماعی به سه دسته بازی موازی۱۲, بازی شرکت پذیری۱۳ و بازی مشارکتی تقسیم می کنند. بازی مشارکتی۱۴ بالاترین سطح رشد اجتماعی در کودکان چهار ساله رخ می دهد و نوعی از بازی های گروهی که آنها را بازی نمایشی یا بازی اجتماعی۱۵ نیز می نامند حدود دو سوم تمام

---

۱ – Explorative and Manipulative

۲ – Imitative Play

۳- Constractive Play

۴ – Game – With - Rules

۵ - Fantasy Play

۶ – Spectator play

۷ – Mellou

۸ – Singer

۹ - Fein

۱۰- Vandenberg

۱۱ - Shefantya and smilansky

۱۲ – Parallel play

۱۳ – Associative play

۱۴ – Cooperative play

۱۵ – Sociodramatic play

بازی های کودکان پیش دبستانی را تشکیل می دهد)روبین ۱۹۸۲۱ : ۶۵۱ (.

نقش بازی کردن از فرآیندهای اصلی شناخت اجتماعی است)فش باخ۲ , ۱۹۷۸ : ۱۱۰(. توانایی نقش بازی کردن در بازی نمایشی با رفتار اخلاقی شامل نوعدوستی,کمک به دیگران , همدلی , سهیم کردن دیگران و در نظر گرفتن دیگران ارتباط دارد)شانتر۳ ۱۹۸۳ :۴۹۵(. در بازی های نمایشی کودکان, تمرین و اجرا وجود ندارد و کودکان در طول بازی , خود یک بداهه تمام عیار هستند و بازی برای آنها عامل اصلی محسوب می شود)کیانیان , ۱۳۸۶ : ۱۷(. در حالی که املر و راشتون)۱۹۷۴(و واینر)۱۹۷۵(دریافتند که بین نقش بازی کردن کودکان پیش مدرسه ای و رفتار جامعه پسند ارتباط معناداری وجود دارد.

از بین نظریه پردازانی جون لارنز۱۹۸۳۴ , گودال۵ ۱۹۹۰ , دووال۶ ۱۹۹۱ و ۱۹۹۶ , راین۷ ۱۹۹۷, هافمن۸ , ۱۹۸۱ و هاید۲۰۰۱۹ که ریشه اخلاقیات و رفتار اجتماعی را در تاریخ تکامل زیستی و یا (باندورا۱۹۷۷) که اخلاقیات را سازگاری با هنجارهای اجتماعی تلقی می کنند و رشد اخلاق را در کودکان نتیجه فرآیندهای «همانند سازی» می دانند و گروهی که سطح رشد شناختی را اساس اخلاق می دانند پیاژه (۱۹۳۲،۱۹۶۵) و گلبرگ (۱۹۷۶) .گروه سوم توانایی استدلال کردن را بیش از دو گروه دیگر تاکید می کنند. (سید محمدی , ۱۳۸۱ : ۱۴۵) . پژوهش ناظر به نظریه اخیر انجام شده است .

از سوی دیگر برخی چنین دریافتند که بین نقش بازی کردن کودکان پیش مدرسه ای و رفتار جامعه پسند از جمله مشارکت با دیگران , کمک کردن و همکاری , مهربانی و محبت , ارتباط معناداری وجود دارد . مطالعات طولی که توسط (بار تال و راویو ۱۹۷۹,۱۰و بلاک و بلاک۱۱ ,۱۹۷۳) انجام شد ,نشان می دهد که گرایش های جامعه پسند در طول زمان نسبتاً ثابت است و همبستگی بین اندازه های رفتارهای جامعه پسند که در دوران مهدکودک و پنج تا شش سال بعد از آن اندازه گیری شد بسیار زیاد بود .بر اساس یک فرضیه

---

۱ – Rubin

۲ – Feshbach

۳ – Shantz

۴ - Lorenz

۵ - Goodall

۶ - De Waal

۷ - Raine

۸ - Hoffman

۹ – Haidt

۱۰ – Bartal and Raviv

۱۱ – Block

معتبر که توسط هافمن [۱]) ۱۹۸۱(مورد بررسی قرار گرفت با پیشرفت توانایی شناختی کودکان به خصوص توانایی درک دیدگاه دیگران و نقش بازی کردن , کودک درک کاملتر و دقیق تری از احساسات و عواطف دیگران پیدا می کند , در نتیجه دلسوزتر می شوند و بهتر می توانند به طرق مناسبی به دیگران کمک کنند او در نهایت به این نتیجه رسید که رابطه همدلی و رفتار جامعه پسند با افزایش سن بیشتر می شود . در میان کودکان پیش دبستانی این رابطه ضعیف ولی مثبت است .)فش باخ , ۱۹۷۸ ؛ لنون , آیزنبرگ ۱۹۸۶(دریافتند که در میان کودکان بزرگتر بین شاخص های همدلی و واکنش های جامعه پسند , مثل کمک به دیگران به هنگام ناراحتی ارتباط بیشتری وجود دارد . در تحقیقی که توسط بروک در سال ۱۹۷۱ انجام شده , بیان شده است که کودکان پیش دبستانی همدردی وسیعی به همسالانشان نشان می دهند و از سه ماهگی می توانند احساسات یکدیگر را بفهمند و از نقطه نظرات دیگران استفاده کنند . در تحقیقی که توسط وزارت آموزش و پرورش ژاپن در ۴۷ استان انجام شد آموزش و پرورش در هر استان دو مدرسه به عنوان نمونه انتخاب شد که در آنها آموزش های اخلاقی , مورد توجه ویژه قرار داده شد . در این مدارس تأکید خاصی بر پرورش آداب اساسی زندگی و روابط دانش آموزان با یکدیگر و همکاری مستمر خانواده , مدرسه و جامعه صورت گرفت آنها در هر هفته یک ساعت کلاس آموزش اخلاق در مدارس را تشکیل دادند و ۲۲ موضوع اخلاقی را از طریق ایجاد بحث بین معلم و شاگرد و با یاری گرفتن از برنامه های سمعی و بصری آموزش دادند و به این نتیجه رسیدند که آموزش های غیر مستقیم مثل گفتن داستان های گذشتگان برای کودکان , تأثیر مثبتی بر رشد اخلاقی آنان دارد)غزالی , ۱۳۸۳ : ۵(. مورنو , پدر نمایش روانی و نمایش اجتماعی در بخشی از نظریه خود به اصل ایفای نقش پرداخت . او معتقد بود که نمایش می تواند بر منش و رفتار بازیگران اثر بگذارد . انسان می تواند دنیا را از چشم دیگران ببیند و یا نقش آنها را ایفا کند (عجمی ۱۳۷۴ : ۲۰(.

ویور)۱۹۹۲ (در پژوهشی تعدادی از طرح های نمایشی تئاتر کودکان را انتخاب کرد و کودکان هفت کلاس را در مدرسه در کانادا برگزید تا آن نقش ها را بازی کنند . او تأثیر این نمایش ها را بر کودکان بازیگر و حضار تجزیه و تحلیل کرد . پس از تحلیل نتایج تغییرات قابل توجهی نشان داده نشد . بدین معنا که بازی ها تأثیر معناداری بر رفتار کودکان نداشت)احمدی ۵ :۱۳۸۰(. در سال ۱۹۷۹ توسط برنر و بربنارد تحقیقی آزمایشی در مورد بازی اجتماعی نمایشی انجام گرفت . آنها دریافتند که توانایی نقش پذیری و اثر پذیری گروه آزمایش تغییر کرده است اما در گروه کنترل چنین تغییری مشاهده نشد)گنجی به نقل از فرگاس , ۱۳۸۴ : ۱۵۰(. با استفاده از نتایج بررسی انجام شده توسط مان[۲])۱۹۸۴(که از ۴۰ کودک سه و

---

[۱] - Haffman ,M. L

[۲] - Mann/B.L

نیم تا پنج سال ونیم خواست تا به داستانی گوش کنند و سپس آن را به نمایش درآورند . سرانجام از کودکان پرسشهایی درباره داستان پرسیده شد مشخص شد کودکانی که لوازم واقعی داشتند طرح داستان را به شیوه ای بسیار واقعی نمایش می دادند (مان , ۳۶۰ : ۹۸۴) . کارگر(۱۳۸۵) به مطالعه ویژگی ها و روش های آموزش مفاهیم دینی و اخلاقی به کودکان دوره پیش دبستانی و دبستان منطبق بر تحول شناختی از دیدگاه مربیان پرداخت.به این نتیجه رسید مفاهیم اخلاقی را می توان از طریق داستان و بازی و شعر و نمایش خلاق و فعالیت های هنری و در قالب روش جامع به نوآموزان دوره پیش دبستان ارائه داد(کارگر,۴۸ : ۱۳۸۵) .

نوروزی)۱۳۸۵(در دوره پیش دبستانی مناسبترین روش آموزش برای مفاهیم اخلاقی مثل بشر دوستی , همدردی و تسکین آلام بشری , احترام به انسان ها و حمایت از زندگی و سلامت انسان ها را به ترتیب بازی نمایشی , قصه گویی و داستان می داند. این نتیجه را برمکی)۱۳۸۶(در پژوهشی با هدف بررسی تأثیر بازی مبتنی بر حرکت بر رشد عاطفی- اجتماعی کودکان پیش دبستانی چنین بیان می کند که اجرای بازی های مبتنی بر حرکت بر توانایی ایجاد ارتباط , آشنایی با قوانین و مقررات , آشنایی با حقوق فردی و اجتماعی وآشنایی با رفتارهای جامعه و عواطف , تأثیر معنی داری را دارد)برمکی, ۱۳۸۶:۶۲(. با توجه به اینکه بازی یکی از مهمترین موضوعات تربیتی است که در سال های اخیر توجه بسیاری از روانشناسان و علمای تعلیم و تربیت را به خود جلب نموده است و اساس کار آموزش در مراکز پیش دبستانی می باشد و باعث رشد همه جانبه کودک می گردد , این پژوهش در نظر دارد که تأثیر بازی نمایشی را در رشد اخلاقی کودکان مورد بررسی قرار دهد تا مشخص شود

که بازی نمایشی به عنوان یک آموزش غیر مستقیم چه نقشی در رشد اخلاقی نوآموزان دارد؟

فرضیه های پژوهش

۱-انجام بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نو آموزان گروه آزمایش(اجرا) نسبت به نو آموزان (گروه گواه) تاثیر بیشتری دارد.

۲-تماشای بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نو آموزان گروه آزمایش (تماشا) نسبت به نو آموزان گروه گواه تاثیر بیشتری دارد.

۳- انجام بازی نمایشی و تماشای آن تأثیر متفاوتی بر رشد اخلاقی نوآموزان دارد.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر با توجه به ماهیت , هدف و سؤال پژوهش از نوع نیمه آزمایشی و طرح آن پیش آزمون - پس آزمون با گروه گواه است .

جامعه

جامعه آماری کلیه (۲۰۰۰ نفر) نوآموز پیش دبستانی شهر جهرم در سال تحصیلی ۸۷-۸۶ بود .

نمونه

به دلیل هم زمانی انجام پژوهش با پایان سال تحصیلی نمونه ها از طریق روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند . بدین شکل که مرکز مورد نظر که فقط دارای دو کلاس پیش دبستانی دخترانه بود , به عنوان نمونه انتخاب شد . یک کلاس به عنوان گواه (۲۲نفر) و کلاس دیگر به عنوان گروه آزمایش (۱۶نفر) در نظر گرفته شد . سپس گروه آزمایش به دو دسته , گروه اجراکننده بازی نمایشی (۶ نفر) و گروه آزمایش تماشا کننده بازی نمایشی (۱۰نفر) تقسیم شدند .

ابزار

۱- دو داستان و ازمون هایی که توسط کریمی (۱۳۷۸)بر اساس نظریه رشد کلبرگ ساخته شده است .آزمونگر با خواندن داستان ها , کودک را به قضاوت و استدلال کردن برای پاسخ گویی ترغیب می کند . از آزمون به عنوان پیش آزمون و پس آزمون استفاده شد .

۲- محتوا چهار بازی نمایشی که از متون مختلف گردآوری و بر اساس ملاک های اخلاقی , همدردی و همدلی با دیگران , , ادای امانت , نظم و نظافت , اجازه گرفتن و کمک به دیگران طراحی شد. عناوین بازی نمایشی عبارت بودند از :

جشن تولد خرس کوچولو : موضوع داستان همدردی و همدلی.

تصمیم کبری : موضوع داستان ادای امانت.

سنجاب مهربون : موضوع داستان نظم و نظافت .

میمون زرنگ : موضوع داستان اجازه گرفتن وکمک به دیگران .

این داستان ها قبل از اجرای نمایش توسط آزمونگر برای گروه آزمایشی اجراکننده در محیط دیگری به غیر از کلاس به طوری که نوآموزان گروه تماشا در آنجا نبودند خوانده شد . سپس همین داستان توسط گروه اجرا به صورت بازی نمایشی اجرا شد در حالی که نوآموزان گروه آزمایشی تماشا آن را تماشا می کردند . در جلسات بعد داستان دیگری به همین صورت به نمایش درمی آمد .

پایائی و اعتبار آزمون

پایائی آزمون از طریق پایائی نمره گذاران و روائی صوری آن تعیین شد . پایائی نمره گذاران برابر ۹۴ در صد به دست آمد و روائی صوری ابزار توسط چند نفر از اساتید مورد تایید قرار گرفت . برای تجزیه و تحلیل

نتایج بدلیل تعداد کم نمونه ها در گروههای گواه و آزمایش از ازمون نا پارامتریک یومن ویتنی [۱] ,استفاده شده است .

روش اجرا

ابتدا از نوآموزان پیش آزمون گرفته شده , آزمون داستانی کلبرگ که شامل زوج های داستانی است که پس از قرایت هر زوج از آزمودنی ها خواسته می شد آنها را تکرار کنندتا مشخص شود آنها را فهمیده اند یا نه ؟ سپس از آنها خواسته می شد که آن دو داستان را مقایسه کنند و در مورد نتیجه داستان قضاوت کنند و ضمن آن دلایل خود را بیان کنند . سپس بازی نمایشی با محتوی اخلاقی متفاوت , در ۲۰ جلسه ۱۵دقیقه ای برای گروه آزمایش اجرا می شد و مجددا آزمون داستانی کلبرگ برای هر دو گروه به عنوان پس آزمون اجرا می شد .

نتایج آزمودنی های شرکت کننده در این پژوهش ۳۸ نوآموز دختر پیش دبستانی در سال تحصیلی ۸۶-۸۷ بودند جدول (۱) .

جدول ۱ نتایج پیش آزمون و پس آزمون رشد اخلاقی گروه ها

گروه	شاخص های تمایل مرکزی	تعداد	پیش آزمون	پس آزمون
گواه	میانگین	۲۲	۲/۹۵	۲/۲۶
	میانه		۵	۵
	انحراف معیار		۱/۶۷۶	۱/۵۰
	واریانس		۲/۸۰۷	۳/۲۰
آزمایش(تماشا)	میانگین	۱۰	۲/۴۰	۳/۸۰
	میانه		۵	۵
	انحراف معیار		۴/۰۶۶	۱/۶۸۷
	واریانس		۴/۲۶۷	۲/۸۴۴
آزمایش(اجرا)	میانگین	۶	۲	۲/۸۳
	میانه		۵	۵
	انحراف معیار		۱/۶۷۳	۱/۹۴۱
	واریانس		۲/۸۰۰	۳/۷۶۷

[۱] - Mann-Whitney U test

فرضیه ۱

انجام بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نو آموزان گروه آزمایش(اجرا) نسبت به نو آموزان (گروه گواه) تاثیر بیشتری دارد.

جدول ۲ مقایسه رشد اخلاقی دو گروه گواه و اجرا

گروه	میانگین پیش آزمون	میانگین پس آزمون	من ویتنی پیش آزمون	من ویتنی پس آزمون	مقدار p در پیش آزمون	مقدار p در پس آزمون
گواه	۲/۹۵	۲/۲۶	۴۳	۶۴/۵	NS	NS
آزمایش اجرا	۲	۲/۸۳				

نتیجه آزمون من ویتنی نشان داد که میانگین نمره پیش آزمون گروه گواه و گروه آزمایش (اجرا) تفاوت معناداری نداشته است. همچنین میانگین نمره گروه گواه و گروه آزمایش (اجرا) تفاوت معناداری نداشته است به عبارت دیگر اجرای بازی نمایشی بر رشد اخلاقی کودکان تأثیر نداشته است .

فرضیه ۲

تماشای بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نو آموزان گروه آزمایش (تماشا) نسبت به نو آموزان گروه گواه تاثیر بیشتری دارد.

جدول۳ مقایسه میانگین نمرات گروه گواه و آزمایش تماشا

گروه	میانگین پیش آزمون	میانگین پس آزمون	من ویتنی پیش آزمون	من ویتنی پس آزمون	مقدار p در پیش آزمون	مقدار p در پس آزمون
گواه	۲/۹۵	۲/۲۶	۹۲	۷۸	NS	NS
آزمایش تماشا	۲/۴۰	۳/۸۰				

نتایج نشان داد که میانگین نمرات در دو گروه گواه و آزمایش) تماشا (تفاوت معنا داری نداشته است. بنابراین تماشای بازی نمایشی تأثیری بر رشد اخلاقی نوآموزان پیش دبستانی نداشته است .

فرضیه ۳

انجام بازی نمایشی و تماشای آن تأثیر متفاوتی بر رشد اخلاقی نوآموزان دارد.

جدول ۴ مقایسه میانگین نمرات گروه گواه و آزمایش (اجرا)

گروه	میانگین پیش آزمون	میانگین پس آزمون	من ویتنی پیش آزمون	من ویتنی پس آزمون	مقدار p در پیش آزمون	مقدار p در پس آزمون
تماشا	۲/۴۰	۳/۸۰	۲۶/۵۰	۲۱	NS	NS
آزمایش اجرا	۲	۲/۸۳				

مقایسه گروه آزمایش تماشا و گروه آزمایش (اجرا) تفاوت معنا داری نداشته است . بنا براین تماشا و یا اجرای نمایش تاثیر معنی داری بررشد اخلاقی گروه ها نداشته است .

بحث

یافته های پژوهش حاضر نشان داد که اجرای بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نوآموزان پیش دبستانی تأثیر نداشته است. این یافته ها تا حدودی با یافته های هافمن (۱۹۸۱) و کریمی (۱۳۷۸) همسو است . البته یافته های این پژوهش بانتایج پژوهشهای مان (۱۹۸۴) , املر و راشتون (۱۹۷۴) همسو نیست . شاید بتوان گفت پژوهشهای مربوط به عوامل مؤثر بر رشد اخلاقی نشان می دهد که تحول اخلاقی در طول یک سلسله ساخت های شناختی رشد می یابد و در هر مرحله , شکل , طرح و ساخت مشخص خود را دارد از این رو تبیین مراحل تحول اخلاقی کودک مانند دیگر ابعاد تحول روانی او تابع تغییر ساختهای شناختی و پدید آمدن کنش های تازه توانایی عقلی است . نتایج پژوهش های مختلف در باب رشد اخلاقی مبین این واقعیت است که گرچه تواناییهای شناختی رو به رشد نقش مسلمی در تکوین رشد اخلاقی در کودک دارند , اما همان اندازه نباید از عوامل دیگری مثل سرمشق هایی که والدین و همسالان فراهم می کنند غافل بود .ه مچنین شاید دلیل مؤثر واقع نشدن بازی نمایشی بررشد اخلاقی کودکان را در مفاهیمی مانند همانند سازی و الگوپذیری نوآموزان از والدین خود خصوصاً مادرانشان دانست . ثابت قدم بودن والدین و مربیان در رفتار و الگوهای اخلاقی که قصد معرفی و آموزش به کودکان دارند و وجود یک فضای سالم , غنی , آزاد و صمیمانه , درونی سازی مفاهیم اخلاقی را عمیقتر می کند . .از طرف دیگر هافمن (۱۹۸۱) بیان می دارد که میزان

ارتباط وتعامل مادران با فرزندان در همه سنین به ویژه دوران کودکی بیش از پدران است)فلسفی , ۱۳۵۴ : ۱۶۰ و نوری , ۱۳۷۰ : ۴۹(. از طرف دیگر از آنجایی که کودک پیش دبستانی , در مرحله واقع نگری اخلاقی است . احتمالا یکی دیگر از عوامل عدم تاثیرروش بازی نمایشی بر رشد اخلاقی کودکان را می توان فقدان وسایل بازی واقعی در حین اجرای بازی نمایشی در طول اجرای تحقیق دانست . بررسی مان)۱۹۸۴(نشان داد کودکانی که در طی اجرای بازی نمایشی لوازم واقعی که شبیه شخصیت ها و حوادث داستان بود داشتند پس از اجرا , جزئیات نمایش را بهتر به خاطر می آوردند . نداشتن ابزار و وسایل واقعی بازی , باعث می شود که کودک در حین بازی متکی به فعالیت های شناختی که نیازمند تخیل و آفرینندگی است , شود و ممکن است برای شروع نتواند جزئیات را به خاطر آورد.

تماشای بازی نمایشی نیز بر رشد اخلاقی کودکان تأثیر ی نشان نداد .نتایج پژوهش های پارتن (۱۹۳۲) , ماری شریدان (۱۹۹۴)و خاکپور (۱۳۸۵) نیز چنین بود . اما با آنچه یثربی (۱۳۸۳) و کارگر (۱۳۸۵) بیان کرده بودند همسو نیست . در بازی نمایشی پس از تعریف داستان , گروهی ازبچه ها آن را به نمایش در می آورند و گروهی به تماشای بازی آنها می نشینند . کودک پیش دبستانی در مرحله خود محوری وقتی به تماشای بازی نمایشی می نشیند نمی تواند به طور کامل خود را به جای قهرمان داستان بگذارد و دقیقاً حالات و احساسات بازیگر را به خود منتقل کند . لذا کودک به موازات رشد جسمی , توانایی هایی شناختی وی نیز رشد میابد و دیدگاههای دیگران ومحیط اطرافش را می فهمد ودرک می کند و ملاک ارزشیابی درباره ی دیگران را نیز بدست می آورد (حاجی ده آبادی , ۱۳۷۸ : ۱۹) . از طرف دیگر از آنجا که کودک پیش دبستانی هنوز قادر به تجزیه و تحلیل مجموعه هایی که درک می کند نیست , اگر درباره ی چیزی که دیده از او سوال شود با وجود اینکه از نظر زبان مشکل ندارد , از توصیف و تبیین آنها عاجز می ماند و در پاسخ پرسش های مربوطه بی آنکه بتواند یا حتی لازم بداند که به روابط عینی توجه کند به تبیین پدیده ها بپردازد , بیشتر ابداع می کند و داستان می سازد . یعنی در ارزیابی خود قسمتی از داده ها را به حساب می آورد و از قسمت دیگر غافل می شود .

عدم تاثیر متفاوت بین اجرای بازی نمایشی و تماشای بازی نمایشی بر رشد اخلاقی نوآموزان نیز با پژوهش های ویور (۱۹۹۲) همسو است . او به این نتیجه رسید که بازی نمایشی , تأثیر معناداری بر رشد اخلاقی کودکان ندارد و عوامل محیطی و اجتماعی از قبیل تشویق ها و تنبیه ها , موقعیت فرهنگی , اجتماعی , اقتصادی خانواده و ارزش های گروهی نیز در رشد اخلاقی کودکان مؤثرند . اما عدم تاثیر مشاهده شده با پژوهش های نوروزی (۱۳۸۵) و برمکی (۱۳۸۶) همسو نیست . کلبرگ معتقد است که قدم نخست برای تربیت اخلاقی کودک , برخورد اخلاقی با اوست . کودک باید هم رفتارهای خوب را ببیند و هم دلایل را از زبان ما بشنود. برای اینکه سرمشق شدن تأثیر لازم را داشته باشد , بچه ها باید از ارزشها و باورهایی که

در منطق پیشنهادی ما نهفته است , مطلع شوند (لیکونا ۱۹۸۹). شاید بتوان یکی از دلایل تأثیر نداشتن بازی نمایشی بر رشد اخلاقی اجرا کننده ها و تماشاچیان بازی نمایشی را به بحث و نتیجه گیری نگذاشتن موضوع و داستان نمایش دانست.شاید اگر در فاصله زمانی بین , هر بازی نمایشی در مورد آن داستان در کلاس گفتگو می شد و فرصت داده می شد نمونه ها پیامدهای داستان را ارزیابی کنند , شاهد تأثیر آن می بودیم . پیاژه می گوید مربیان از طریق گفتگو و صحبت با کودکان قادرند سطح رشد اخلاقی آنان را ارتقا دهند و مربیانی که در گفتگوی خود قدرت تلقین بیشتری دارند در واقع در جهت رشد و تحکیم بخشیدن به استدلال کودکان عمل می نمایند)شکوهی , ۱۳۷۰ : ۲۷(به هر حال با توجه به بی ثباتی و ناپایداری انگیزشی و هیجانی کودکان , این واقعیت را باید در نظر گرفت که از کودکان نمی توان انتظار داشت که پیوسته و در هر زمان و در هر مکان رفتار اخلاقی مطلوب از خود نشان دهند . حد فراگیری مفاهیم اخلاقی هر کودک , ظرفیت ها و توانایی های اوست . هر چند در مجموع روانشناسی ژنتیک توانسته است ویژگی های مراحل مختلف را به طور کلی تعیین کند و استخوان بندی منسجم و مستحکمی از ساختار متوالی مراحل را در چرخه ی تحول روانی کودک ترسیم کند . ولی تفاوت های فردی و محیطی آنچنان است که آهنگ تحول در هر کودک از نظر سرعت دستیابی به هر مرحله را محدود می کند تا حدی که گستره ی درونی کردن مفاهیم , مختص خود کودک است ؛ بدین معنی که اگر چه بستر تحول و گذرگاههای عبور آن مشخص و معین است ,اما پویایی و عمق و گستردگی مسیر این بستر را تفاوت های فردی هر کودک مشخص می کند . شاید بتوان یکی از دلایل دیگر تأثیر نداشتن بازی نمایشی بر رشد اخلاقی کودکان را مدت زمان کم اجرای بازی نمایشی دانست . از دیدگاه پیاژه بازی کردن , بهترین روش آموزش اخلاق به کودکان است . اما زمان و نیرویی که کودک در درونی کردن مفاهیم اخلاقی نیاز دارد به مراتب بیشتر از زمان و نیرویی است که از طریق آموزش های برنامه ریزی شده و تصنعی و تحمیلی به اجرا در می آید و دیگر آنکه کودک آن دسته از مفاهیمی را که بدان رغبت و شوق دارد یاد می گیرد و آن را درونی می کند و تنها این آموخته ها در تحول ذهنی و اخلاقی او مؤثر واقع می شود .حال هر چه تجربه های کودک و تعامل او با محیط و مفاهیم ,مثل مفاهیم ارزشی و اخلاقی, متنوع تر باشد وضوح و میزان مفاهمی که در او پرورش می یابد . بیشتر و وسیع تر خواهد بود)الماسی ,۳۶۸ :۱۳۷۵(. بنابراین اگر در آموزش مفاهیم و ارزش های اخلاقی به نوآموزان دوره پیش دبستانی ویژگی های تفکر نوآموز را نادیده بگیریم و مفاهیم مناسب ودر حد توانایی فکری به نوآموز ارائه ندهیم و روش مناسب و غلط را به کار بندیم , نه تنها به هدف نمی رسیم بلکه تأثیر مخربی بر ذهن نوآموز گذاشته و زمینه برای مفاهیم بعد را فراهم نمی کنیم)حجتی , ۲۴۲:۱۳۵۸(. شاید بتوان با توجه به پژوهش نوروزی)۱۳۸۵(به این نتیجه رسید که مجموعه ای از عوامل و فعالیت های آموزشی مستقیم ,مثل بحث و گفتگو, و غیر مستقیم , مثل داستان , قصه گوئی ,نقاشی , و از جمله بازی نمایشی, در رشد اخلاقی نوآموزان پیش دبستانی تاثیر گذاشت. ضمن اینکه احتمالا مهمترین علل حاکی از عدم تاثیر روشهای نمایشی و یا تماشای بازی بر رشد اخلاقی نو اموزان را به تعداد اندک نمونه ها و نیز به نا همگنی نمونه ها در گروه ها از نظر اجتماعی و فرهنگی اشاره کرد . مثلاً برخی از آنها بچه طلاق و یا در حال طلاق بودند و یا آنچه که که کیانیان گفته بود که کودکان در طول بازی نمایشی خود یک بداهه تمام عیار هستند و بازی برای

آنها عامل اصلی محسوب می شود)کیانیان , ۱۳۸۶ : ۱۷(.

منابع فارسی

۱-آدری , کورتیس , (۱۳۸۵) . ***برنامه آموزشی و درسی دوره پیش دبستان*** , ترجمه محسن خادمی , تهران :انتشارات مشکوه قلم .

۲-احمدی,احمد , (۱۳۸۰) . "*بررسی میزان تأثیر بازی های نمایشی در الگوپذیری مهارت های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی*" , **فصلنامه دانش و پژوهش** ,تهران : شماره هفتم .

۳-احمدی , محمدرضا , (۱۳۸۰) . *فرایند شکل گیری رشد اخلاقی کودکان* , نشریه معرفت .

۴-اکبرپور , منوچهر , (۱۳۸۲) . ***تخیل در نمایش*** , کتاب ماه کودک و نوجوان .

۵-الماسی , علی محمد , (۱۳۷۵) . ***تاریخ آموزش و پرورش اسلام و ایران*** ,تهران : انتشارات نشر دانش آموز .

۶-باقرزاده طوسی , محمد علی , (۱۳۷۹) . ***بازنگری تئاتر کودکان و نوجوانان*** , انتشارات ضریح آفتاب .

۷-برمکی , علیرضا , (۱۳۸۶) . *بررسی و تایید بازی های مبتنی بر حرکت بر رشد عاطفی - اجتماعی کودکان پیش دبستانی* پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی, تهران .

۸-برومند , سید مهدی , (۱۳۸۲) . ***شیوه های تعلیم در قرآن و سنت*** , انشارات تربیت

۹-پاول , هنری , (۱۳۸۰) . **رشد و شخصیت کودک** ,ترجمه مهشید یاسایی ,تهران : انتشارات رشد .

۱۰-پیاژه , ژان , (۱۳۶۸) .***تربیت به کجا ره می سپرد*** . ترجمه دادستان ,تهران : انتشارات آموزش .

۱۱-حاجی ده آبادی , محمد علی , (۱۳۷۸) .*"پژوهش اجتماعی کودک از دیدگاه روایات"* نشریه تربیت , شماره ۱۴ .

۱۲-حجتی , سیدمحمد باقر , (۱۳۵۸) . ***اسلام و تعلیم و تربیت*** ,قم : دفتر نشر فرهنگ اسلامی .

۱۳-خاکپور , نگار , (۱۳۸۵) . *"بازی بخش مهمی از زندگی کودکان"* , تهران **:نشریه پیوند** .

۱۴-ژاتو,ژان , (۱۳۷۰). ***مربیان بزرگ*** , ترجمه غلامحسین شکوهی ,تهران : انتشارات شکوه .

۱۵-شریدان , ماری (۱۳۸۲). ***بازی و رشد کودکان***,ترجمه رضا توکلی ,تهران : انتشارات رشد .

۱۶-شریدان , ماری (۱۳۸۳) .*"بازی خود جوش و رشد شخصیت"* , ترجمه نجم عراقی , **ماهنامه پرورش** , شماره ۸ .

۱۷-غزالی , شهاب الدین , (۱۳۸۳) ."آموزش اخلاق در مدارس ژاپن"**, نشریه تربیت ,شماره ۸ .**

۱۸-فرگاس پیتر هیوز , (۱۳۸۴) . ***روانشناسی رشد , کودکان و بازی و رشد*** , ترجمه کامران گنجی , تهران :انتشارات رشد .

۱۹-فلسفی , محمد تقی , (۱۳۵۴) **.** ***کودک از نظر وراثت و تربیت*** , قم :دفتر نشر فرهنگ اسلامی .

۲۱-کارگر , عباس, (۱۳۸۵) **.** مطالعه ویژگی ها و روش های آموزش مفاهیم دینی و اخلاقی به کودکان دوره پیش دبستانی منطبق بر تحول شناختی آنها از دیدگاه مربیان مراکز پیش دبستانی وابسته به سازمان بهزیستی شهر تهران, پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی تهران .

۲۲-کریمی , عبدالعظیم , (۱۳۷۸) . ***مراحل شکل گیری اخلاق در کودک با تأکید بر رویکردهای تحولی روان شناسی رشد*** , تهران .

۲۳-کریمی , عبدالعظیم , (۱۳۸۲)*." آموزش اخلاق ممنوع "*, **نشریه تربیت** , شماره ۶

۲۴-کریمی , یوسف , (۱۳۷۰) **.** ***روان شناسی اجتماعی*** , تهران :انتشارات سمت .

۲۵-کیانیان , داوود , (۱۳۷۰) . ***تئاتر کودکان و نوجوانان*** , تهران: انتشارات تربیت .

۲۶-لورای برک , (۱۳۸۱) **.** ***روانشناسی رشد لقاح تا کودکی*** , ترجمه یحیی سید محمدی , تهران: انتشارات ارسباران .

۲۷-لیکونا , توماس , (۱۳۸۵) . ***روانشناسی رشد از تولد تا بیست سالگی*** , ترجمه مهدی قراچه داغی , تهران: نشر دایره .

۲۸-مهجور , سیامک , (۱۳۷۶) . ***روانشناسی بازی*** , شیراز : انتشارات راهگشا .

۲۹-نوروزی , داریوش , (۱۳۸۵) . بررسی روش های آموزش مفاهمی و ارتباط با فعالیت ها و اهداف هلال احمر از دیدگاه مربیان و مراکز پیش از دبستان مناطق شهر تهران , پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی تهران .

۳۰-نوری , مهدی , (۱۳۷۰) **.** ***رشد و تکامل شخصیت*** , تهران : انتشارات رشد .

۳۱-یثربی , چیستا , (۱۳۸۳)*.نقش نمایش در تعلیم و تربیت اسلامی* , تهران : سازمان مرکزی انجمن اولیا و مربیا ن **نشریه پیوند** , شماره ۱۵ .

-Bartal, P, and Raviv, A. (1979). **Consistency of helping behavior measures**. ***Child Development***, vol (50), pp 1235-38.

-Bandura, A. (1977). **Social learning theory** .***Englewood Cliffs, NJ: prentice-hall, Stanford University***, California , pp 85-87.

-Berlyne, D.E. (1969). **Laughter humor and play**. In G, lindey and E. ***Hand book of Social Psychology***, Boston, pp.216-220.

- De Waal, f. (1996). **Good-natured**: The origins of right and wrong in humans and other animals. ***Cambridge, MA: Harvard University Press***, p 37.

-Fein, G.G. (1981). **Pretend play in childhood: An integrative review**, ***Child Development***, vol (52), pp, 1095-1118.

Feshbach, N.D. (1978**). Studies of empathic behavior in children.**
New York: academic press .p 110 : http://www.ncbi.nlm.nih.gov/sites/entrez

-Goodall, J. (1990) .T**hrough a window** .***Boston: Houghton Mifflin***, 92-104.

-Hay, D.F. (1979). **Cooperative interactions and sharing between very young children and their parents**. ***Developmental Psychology*** ,vol (15), pp 647-653.

-Haidt, J. (2001). **A social intuitionist approval to moral judgement**. ***Psychological Review***, 108, pp 814-834.

-Hoffman, M.L.(2000).**Empathy and moral development: Implications for caring and justice,** ***New York: Cambridge University press***, 113-115**.**

-Mann , B. L. (1984). **Effects of realistic and unrealistic props on symbolicplay**. In T .D, Yaw key and A. D Pellegrino (EDS) ***Child's Play***, pp. 359 – 376.

-Mellou, E. (1994). **The values of dramatic play in children**, ***Early Child Development and Care***, vol(104) pp105-14.

- Parten, M. B. (1933). **Social play among preschool children**. ***The Journal of Abnormal and Social Psychology***, Vol 28(2), pp 136-147.

- Rubin, K.H. (1986). **Non-social plays in preschool**. ***Child Development,*** vol (53), pp 651-57.

- Shefantya, l. and Smilansky, s. (1990). **Facilitation play**: a medium for promoting cognitive, Socio–Emotional and Academic Development in Young Children**,** ***PS & E publications: UK*** , pp 235-239**.**

- Shantz, C.U. (1983). **Social cognition** in P.H mussen, ***seriesed J.H flavell and E.M. markman, Eds, handbook*** **pp** 495. 555.